

**A KOREAI HUMÁN ERŐFORRÁS
GAZDÁLKODÁS ALAPJA: AZ OKTATÁS,
AZ ÓVODÁTÓL A DUÁLIS KÉPZÉSIG**

*THE BASIS OF KOREAN HUMAN RESOURCE
MANAGEMENT: EDUCATION, FROM KINDERGARTEN
TO DUAL TRAINING*

Dr. TURCSÁNYI Enikő

főiskolai docens

Szegedi Tudományegyetem Pedagógus Képző Kar
enikő.turcsányi@gmail.com

Prof. Dr. GULYÁS László

egyetemi tanár

Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására
laszlo.gulyas65@gmail.com

ABSTRACT

Today, Korea is one of the most developed economies in the world, and even one of the most innovative countries. We believe that one of the key factors in Korea's rise is its highly skilled workforce. We believe that one of the key factors in Korea's rise is its highly skilled workforce.

In our study, we try to explore the structure and characteristics of Korean education. Our study is structured in four parts. In the first part, we present the traditional role of education in Korea. In the second part, we outline the current structure and characteristics of Korean public education. While in the third part, we present how the dual work-study system works in Korea. In the fourth part, we describe the so-called operating outside the public education system. operation of „hagwons”.

Keynotes: Korea, human resource management

Kulcsszavak: Korea, humán erőforrás menedzsmet,

1. Bevezetés

Korea a második világháború befejezése után a Világ egyik legszegényebb országa volt, ráadásul a koreai háborúban (1950–1955) kettészakadt Észak-és Dél-Koreára.⁹⁰ Az északi államot a mai napig a kommunisták uralják, míg a Dél-Korea (a továbbiakban Korea) a kapitalizmus útjára lépett. Koreában az 1950-es évek közepén az egy főre jutó nemzeti össztermék 134 US dollár volt.⁹¹ Ezzel szemben napjainkban Korea a Világ legfejlettebb gazdaságai közé tartozik, sőt a leginnovatívabb országok egyike. Úgy véljük, hogy Korea felemelkedésének egyik kulcstényezője a kiválóan képzett munkaerő. Ezért tanulmányunkban a koreai oktatás szerkezetét és jellemzőit igyekszünk feltárni.

Tanulmányunk négy részből épül fel. Az első részben bemutatjuk az oktatás hagyományos szerepét Koreában. A második részben felvázoljuk a koreai közoktatás jelenlegi szerkezetét és jellemzőit. Míg a harmadik részben bemutatjuk, hogy hogyan működik a munka-tanulás duális rendszere Koreában. A negyedik részben ismertetjük a közoktatási rendszeren kívül működő ún. „hagwonok” működését.

2. Az oktatás hagyományos szerepe Koreában

A koreai történelemben az állam által megszervezett és működtetett oktatásnak hosszú története van. Már a Három Királyság⁹² időszakában (i.e. 57 – i.u. 668⁹²) az állam oktatási intézményeket hozott létre. Az első ilyen az ún. „Tehak” volt, amelyet i.u. 372-ben alapítottak azzal a céllal, hogy arisztokrata fiatalokból kormányhivatalnokokat képezzen. A következő jelentős lépés az volt, amikor a 6. században Csinhung király életre hívta az ún. „Hwarang to” intézményét.⁹³ Ennek feladata az volt, hogy kiválasza és kinevelje a felsőszintű köztisztviselői kart, illetve a hadsereg magasabb parancsnokait. Nemes ifjak jelentkezhettek a Hwarang to-ba, ahol kemény oktatás/kiképzéses várt rájuk, majd versengés során nyerhették el a magas köztisztviselői és katonai pozíciókat. Ezen versengésből nőtt ki az ún. „kwago” vizsgarendszer.⁹⁴ Ezt a koreai szót „tanulmányi vizsgára” fordíthatjuk. Ez jól mutatja lényegét: a kormányzati tisztviselő állások elnyerésére, illetve a ranglétrán történő előrelépés érdekében vizsgákat kellett tenniük a jelölteknek.

90 A koreai történelemről lásd Csoma Mózes (2021): Korea története. A két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával. Tudásközpont. Tankönyvműhely. Budapest.

91 Ilho, Yoo (2008) Korea's Economic Development: Lessons and Suggestions for Developing Countries Korean Social Science Journal, XXXV No. 1 (2008) 31- 63 old.

92 Csoma (2021) 35–51. old.

93 Boyé Lafayette De Mente (2018): A koreai észjárás. Ismerkedés a kortárs koreai kultúrával. Pallas Athéné Books. Budapest. 214–216. old.

94 Lafayette (2018) 311–312. old.

A több évszázadon keresztül uralkodó Csozon-dinasztia (1392–1897⁹⁵) már egy részletesen szabályozott buddhista és konfuciánus alapokon álló oktatási és vizsgarendszert működtetett. Ezt kitermelt egy ún. „jangban” csoportot. Ezen csoport tagjai töltötték be az állami (mai szóhasználattal) a köztisztviselői állásokat, a legmagasabb pozícióktól (miniszter, tartományfőnök) a legalacsonyabb beosztásokig (helyi rendőrfőnök, helyi bíró).

A vizsgarendszernek négy dinamikus eleme volt: Egyrészt sikeres vizsga nélkül nem lehetett köztisztviselői állást elnyerni – kivéve korrupció esetén – és ily módon a jelöltnek (és családjának) a jangcsoportba kerülni. Másrészt a kwagovizsgára nemcsak a nemesi osztály tagjai jelentkezhetek, ez a felemelkedési út a társadalom más csoportjai számára is nyitva állt. De az is láthatjuk, hogy azok a jelentkezők, akik jangcsaládokból, illetve nemesi családból jöttek hatalmas kulturális előnnyel rendelkeztek, hiszen gazdag családjuk ki tudták fizetni azon képzéseket (pl. házitanítók felfogadása), amelyeken azon ismeretanyagokat, tudást lehetett megszerezni, amelyek szükségesek voltak a vizsgák sikeres letételéhez. Harmadrészt jóval kevesebb köztisztviselői állás volt, mint a vizsgákra jelentkező száma, azaz nem minden nemesi család vált jangcsaláddá. Negyedrészt a köztisztviselői állás (és az ezzel járó jangcsoporthoz tartozás nem volt örökölhető, azaz ha egy apa elnyert egy köztisztviselői állást – ez által a családja a jangcsoport tagjává vált az állást a fia nem örökölhette. Ha a fiú a jang csoport tagja akart maradni, akkor sikeres vizsgát kellett tennie. Ezt kijelentésünket annyiban kell pontosítanunk, hogy a család az apa halála után a jangcsoport tagja maradt egy ideig, de ha a család valamelyik tagja a harmadik generációig nem tudott sikeres kwagovizsgát tenni a család kiesett ebből a csoportból. Ezeket nevezték „lecsúszott jangcsaládoknak”.

A sikeres jangba családok uralma egészen Korea 1910-ben bekövetkező japán megszállásáig megmaradt. A japán megszállás után a jangban csoport tagjai újból meg akarták szerezni a hatalmat, de a közoktatás és a felsőoktatás tömegessé válásával ez csak részben sikerült nekik. Bár napjainkban Korea vezető bürokratainak, a fegyveres erők magas rangú vezetőinek egy jelentős része a múltbéli jangcsaládok utódai, számos vezető nem jangban családokból származik.

Joggal merült fel a kérdés: a több évszázadon keresztül lebonyolított kwagovizsgák (ezeket a 19. század végén a Csozon-dinasztia utolsó királya megszüntette) és a sikeres jangcsaládok példája hogyan hatott és hat a mai napig a koreai oktatási rendszer egészére? Válaszunk egyértelmű: mivel a koreai családok hosszú évszázadokon keresztül azt látták, hogy a vezető pozíciók megszerzéséhez és az ebből fakadó gazdagsághoz, másképpen fogalmazva a jó élethez, a kemény tanuláson és a sikeres vizsgákon keresztül vezet az út, az egyik legfontosabb koreai értéknek tekintik az oktatást.⁹⁶ Itt jegyezzük meg, hogy a vizsgák, a tesztek a mai napig fontos mérföldkövei egy-egy karriernek. A tanulás kulcsszerepét a koreaiak

95 Csoma (2021) 35–51. old.

96 A koreai értékekről lásd Csizmadia Norbert könyvének (Geovízió (2023). 2. kötet), „Dél-Korea. Hogyan vált a világ legszegényebb országából a világ leginnovatívabb és egyik leggazdagabb országává?” című fejezetét.

életében több számmal is alá tudjuk támasztani. Egyrészt a koreai diákok tanulnak a világon legtöbbit (évi 200 hivatalos oktatási nap, és napi 12–16 óra tanulás), másrészt a koreai szülők költik a legtöbbit (elsősorban tandíj formájában) gyermekeik oktatására.

A koreai észjárás egyszerű: a kiváló oktatás vezet el a sikeres karrierhez. Ezért mind a szülőknek (a tandíjak előteremtése), mind gyermekeiknek (szorgalom és kitartás) a lehető legtöbbet kell bele tennie az oktatásba.

3. A közoktatás jellemzői: az óvodától a Suneung vizsgáig

Dél-Koreában a szülők a gyermeküket 3 éves koruktól kezdődően irathatják be óvodába. Napjainkban az 5 éves korosztály 90%-a jár óvodába. Ezek kétfélek: ingyenes állami óvoda, fizetős magánóvoda. Ezek aránya: állami óvoda 55 %, magánóvoda 45 %.

Az óvodai nevelés célja a gyerekek személyiségének fejlesztése (önállóság, kreativitás, a szabályok ismerete és betartása), ennek érdekében a Világ többi pontján bevált módszereket használják: vízfestés, mondókák és dalok tanulása, levélgyűjtés, városi séták (üzletekbe, színházba, állatkertbe, etc.), illetve kirándulások a természetbe. A táplálkozásról és az emberi testről is tanulhatnak. Emellett megtanítják őket számolni, továbbá az olvasás és írás alapjait is elsajátítják. Abból következően, hogy Dél-Korea az egyeik leginnovatívabb állam a Földön a koreai óvodások egy része már a robottechnikával is megismerkedik az óvodában. Napjainkban Szöoul 300 óvodájában egy ún. Alpha Mini robot (ennek magassága 24 centiméter) szórakoztatja és tanítja a gyerekeket. Az Alpha Mini tud táncolni, énekelni, fekvőtámaszt nyomni, egyensúlyozni, illetve az emberi mimikából tudja a kacsintást és a pislogást⁹⁷ A fején elhelyezett kamera fotókat tud készíteni, amelyeket azonnal továbbít az óvodások tabletjére. Az óvoda vezetése a szülőkkel való kommunikáció egy jelentős része a kibertérbe helyezte, szinte minden óvodának van honlapja, illetve a szülők számára e-kommunikációt is biztosít. Emellett a magánóvodák kínai és angol nyelvtanulásra is lehetőséget biztosítanak (természetesen plusztandíj fejében).

Az óvodás gyermek 6 éves korában az alábbi 6+3+3 felépítésű közoktatásba lép be:

1. táblázat: A dél-koreai közoktatás és felsőoktatás szerkezete

az intézmény neve	a képzés időtartama	Osztálybeosztás	a diákok életkora
Általános iskola (primary school)	6 év	1–6. osztály	6–12 év

97 <https://www.euronews.com/video/2021/11/25/seoul-trials-robot-teaching-assistants-in-nursery-schools>

Felső általános iskola (middle school)		3 év	7–9. osztály	13–15 év
Középiskola (high school)	gimnázium	3 év	10–12. osztály	16–18 év
	különleges (pl. művészeti)			
	szakképzés			
Felsőoktatás (egyetemek)		2–4 év	–	18 éves kortól

A szerző saját szerkesztése⁹⁸

Napjainkban a fenti szerkezetű oktatási rendszert az 1998-ban életbe lépett az Alsó- és Középfokú Oktatás Törvénye és a Felsőoktatási Törvény alapján működteti a koreai állam. A felső-általános iskola végéig – azaz 15 éves korig a gyermekek oktatása kötelező és ingyenes.

Az általános iskolában 9 fő tárgyat oktatnak: erkölcsi nevelés, koreai zene, képzőművészet és iparművészet. A diákokat egy tanító tanítja minden tárgyra. Az angol nyelv oktatása a 3. osztályban kezdődik.⁹⁹

A felső-általános iskolában (másnéven felső tagozaton) a tárgyak száma 12-re bővül (pl. erkölcsan). Ezen a szinten már minden tárgynak külön szaktanára van.

A középiskolából háromfajta létezik: gimnázium, különleges középiskola (pl. művészeti középiskola) és szakképzés. A gimnáziumban a korábbi főtárgyak mellett újabb tantárgyakat is tanulnak. Ilyen a „tudományos kutatás és kísérletek” elnevezésű tantárgy. A gimnáziumi tanulmányokat az ún. Suneung vizsga (angolul (College Scholastic Ability Test) zárja le. Ez koreai nyelvből, matematikából és angolból kötelező, ezeken felül pedig kettő további tárgyat kell még választaniuk a diákoknak, ez lehet természettudomány, társadalomismeret, második idegen nyelv vagy szakmai tantárgy. A feladatsor összeállítását rejtély övezi. Minden szeptemberben szerte Dél-Koreában kiválasztanak mintegy ötszáz tanárt, akiket Kangvon hegyvidéki tartomány egyik eldugott részére visznek. Egy hónapra elkobozzák a telefonjaikat, elzárják őket a külvilágtól, és még a családjaikkal sem léphetnek kapcsolatba. Maga a vizsga 8 órán keresztül tart, amelynek eredménye nemcsak azt befolyásolja, hogy a tanulók felvételt nyernek e az általuk kiválasztott egyetemre, hanem a későbbi munkakörülményeiket, jövedelmüket, életkörülményüket és kapcsolatrendszerüket is jelentősen meghatározza. A gimnáziumokból a hallgatók legnagyobb része (kb. 90 %-a) az egyetemeken folytatja tanulmányait.

98 Muraközi László (2020): A koreai-rejtély. Remetéből világpolgár. Akadémiai Kiadó. Budapest. 185. old.

99 Csáky György (2022): Közoktatás Koreában <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/7247/1/1410-Article%20Text-5267-1-10-20220309.pdf> Csáky György, lásd még <https://prezi.com/7zn8qztzorrad/del-korea-oktatasi-rendszer/>

A különleges iskolák fő profilja változatos: a művészetek tanítása, kifejezetten idegennyelvek oktatása, illetve speciális természettudomány ismeretek

A szakképzésben a közismereti tárgyak aránya 40 százalék, a szaktárgyak aránya 60 százalék. A hároméves képzés első tanévében kizárólag közismereti tárgyakat tanulnak a diákok, a második évben közismereti és szaktárgyakat egyaránt tanulnak, míg a harmadik évben már kizárólag szaktárgyakból áll a tananyag.¹⁰⁰ A szakképző intézmények több évtizedes törekvése a feltörekvő iparágak vállalataival való együttműködés. A legkorszerűbb és a dél-koreai gazdaság számára legfontosabb ágazatok (pl. informatika, félvezetőgyártás) számára szükséges ismeretek oktatásának integrálása a szakképzésbe.¹⁰¹

Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a koreai Oktatási Minisztérium egy alaposan végig gondolt lineáris rendszert működtet.

4. A szakképzés legfontosabb eleme: a munka-tanulás duális rendszere

Mint az előző alfejezetben láthattuk Koreában az Oktatási Minisztérium megszervezte és működteti a szakképzést a 16-18 éves diákok számára. De a szakképzésbe bekapcsolódott a Munkaügyi és Foglalkoztatáspolitikai Minisztérium is, mely beleszól a képzések tartalmába, ráadásul a szakmai továbbképzésért is felelős.¹⁰²

Koreában – mint szerte a világban mindenütt – a vállalatok komoly problémája, hogy a szakképzési rendszer sohasem képes a vállalatok számára azonnal használható munkaerőt biztosítani. Ezt a koreai állam úgy próbálta megoldani, hogy az 1960-as évektől kezdve (1967-es, illetve 1976-os szakképzési törvények) arra kötelezte a vállalatokat, hogy vegyenek részt a szakképzésben és a felnőttek továbbképzésében. Ezeket a képzéseket az állam az 1970-es években felvett nemzetközi hitelekből fedezte. Az állam 1970-ben 20 új szakképző központot épített fel. A felnőttek továbbképzésének pedig nagy lökést adott, hogy az 1997–1998-as ázsiai gazdasági válság nyomán jelentkező tömeges munkanélküliség és újbóli elhelyezkedési, átképzési igényeket hívott életre.¹⁰³ 2004-ben a koreai parlament a szakképzést korszerűsítő törvényt fogadott el, majd 2015-ben szintén a szakképzés elősegítő ún. pályaaorientációs törvényt fogadott el.

A fenti folyamatok eredményeképpen született meg a jelenleg is működő munka-tanulás duális rendszer. Ebben a tanulók munkaszerződéssel rendelkező dolgozók is a tanulmányaik alatt. Azaz a vállalat és az állam által működtetett közös

100 Csáky (2020)

101 KMoE (Korean Ministry of Education) 2020. évi kiadványa. Education in Korea. <http://english.moe.go.kr/boardCnts/view.do?boardID=282&boardSeq=83771&lev=0&searchType=null&statusYN=W&page=1&s=english&m=0303&opType=N>

102 Egy működő modell: a dél-koreai munka-tanulás rendszere <http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/233/396> (A továbbiakban „Egy működő...” jelzettel hivatkozunk erre a forrásra – G.L.)

103 Uo.

képző központ lényegében munkatevékenységbe ágyazva végzi el a munkaerő felkészítését, illetve továbbképzését. Más szavakkal kifejezve, a koreai rendszer visszalépett a valamikori európai tanoncképzéshez, ahol a vállalat volt a szakemberképzés gyakorlati helyszíne, így a szakképzés azonnal reagálni tudott a változó munkaerőpiaci igényeket.¹⁰⁴

A rendszer fontos eleme, hogy a felnőtt munkavállalók esetében a KOREA-TECH - Koreai Képesség Minősítési Hatóság (Korean Skills Quality Authority) feladata a gazdasági igényeknek megfelelő szakképzési készségek/kompetenciák szerinti képzések szervezése. Ezek rövidtávú a gazdasági igényeire azonnal reagáló vállalati képzések átlagosan 12 órában.¹⁰⁵

Itt jegyezzük meg, hogy a munkanélküliek képzését is a duális rendszeren belül végzik el. A teljes rendszert az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

2. A duális képzés rendszere

A képzés szervezője	Képzés helye	A képzés résztvevői	A képzés jellege
egy-egy vállalat	a vállalat telephelye	vállalat dolgozói	on-the job training
a közös képző központ	a képző központ épületei	a képzést igénybe vevő vállalat dolgozói	off the job training
		munkanélküliek	

A szerző saját szerkesztése

A táblázatban szereplő két fogalom az alábbiakat jelenti: „on the job”, azaz házon belüli képzések.¹⁰⁶ Az ún. „on-the job training” szorosan a munkavégzéshez kapcsolódik, azaz a munkahelyen kerül rájuk sor. Így a lehető legszorosabb kapcsolatban állnak magával a munkavégzéssel. Míg az „off the job”, azaz házon kívüli képzések.¹⁰⁷ legfontosabb tulajdonsága, hogy a képzésre kijelölt dolgozót kifejezetten kiszakítják a munkakörnyezetből, azaz a lebonyolításuk a munkahelyen kívül – a képzőközpontban – történik.

104 Uo.

105 Uo.

106 A kérdéskörrel részletesen lásd Gulyás László (2014/A): felnőttképzés jellemzői I. A képzés és fejlesztés „házon kívüli módszerei” Közép-Európai Közlemények 2014/2. szám (VII. évfolyam 2. szám) No25. 251-260. old.

107 A kérdéskörrel részletesen lásd Gulyás László (2014/b): A felnőttképzés jellemzői II. A képzés és fejlesztés vállalaton belüli módszerei” Közép-Európai Közlemények 2014/3-4. szám (VII. évfolyam 3-4. szám) No26-27. 196-213. old.

5. A közoktatás rendszerén kívüli képzés: a hagwon

Mint azt tanulmányunk első alfejezetében bemutattuk a koreai családok hagyományosan kiemelt szerepet tulajdonítanak az oktatásnak. Gyermekeik jobb teljesítménye érdekében egyrészt hajlandóak a magas tandíjat kérő magániskolákat (sőt magánóvodákat) igénybe venni. Másrészt a hivatalos iskolarendszeren kívüli különórákért is fizetnek.¹⁰⁸ A különóra adása-vétele önálló „iparággá” vált az oktatási rendszeren belül. Ennek az oktatásnak a színtere a „hagwon”. 2020-ban Koreában 73 865 hagwon működött.

Ezt úgy kell elképzelnünk, hogy a diák délelőtt és kora délután a „rendes iskolában” tanul, majd ezután felkeresi a hagwon-t, ahol délután, sőt este különórán vesz részt. Számos hagwon kínál privát buszszolgáltatást, hogy a diákokat az esti órákban hazaszállítsák. Egyes számítások szerint számos középiskolás napi 16 órát tölt el tanulással. Sőt egy másik felmérés szerint a középiskolások közel 53 %-a nem alszik eleget, mert éjszaka is tanul. A válaszadók 90 %-a azt mondta, hogy hétköznap kevesebb mint két óra szabadideje van.¹⁰⁹ Több hagwon hétvégi órákat is szervez.

A hagwon-rendszert egyértelműen szélsőséges oktatási formának tekintjük. Számos egészségügyi, különösen mentális problémát okoz a diákoknak. Ezek az alábbiak: krónikus fáradtság, alváshiány, szorongás, depresszió. Ezek a mentális betegségek nagyon sok esetben öngyilkossággal végződnek. A hagwonok – saját profitjuk megtartása érdekében – a szülők meggyőzése érdekében szorongásmarketinget alkalmaznak. Ennek kulcsmondata így hangzik: „Ha most nem akkor mikor?”. Azaz ha a gyermeked most nem jár hagwonba, akkor mikor fogja megtanulni azokat az ismereteket, melyekre szüksége lesz a karrierhez.

Érdekes módon a hagwon a felnőttek világában is megjelent: számos dolgozó munkaideje letelte után hagwonba megy, hogy új ismereteket, tudást etc. sajátítson el. Ezek az hangwonok magánkézben lévő profitorientált intézmények.

A koreai kormány rendszeresen megpróbálja a hagwonokat háttérbe szorítani, például igyekszik szabályozni a tandíj nagyságát. 2010-ben pedig olyan szabályozást vezetett be, amely korlátozza a hagwonok nyitvatartását.

6. Konklúziók

Általános szabályként leszögezhetjük, hogy a világ minden országában a gazdaság fejlődésének alapja a humán tőke, melynek legfontosabb eleme a képzett munkaerő. Ennek megteremtésében az oktatási rendszer szerkezete és minősége a meghatározó tényező. Az az ország, amely hatékony oktatási rendszert működtet a gazdasági fejlődéséhez szükséges kiváló munkaerőt tud kiképezni. Ko-

108 Muraközi (2020) 187.old.

109 Mani, Deepti – Trines, Stefan (2018): Education in South Korea. World Education News + Reviews, October 18. Forrás: <https://wenr.wes.org/2018/10/education-in-south-korea>

reának ez a 20. század második felében, illetve a 21. század első évtizedeiben sikerült. A folyamat az alábbi módon írható le röviden: a második világháború és a koreai háborút elszenvedő Dél-Koreában 1953-ban az írástudatlanság aránya 76 % volt, ez 1970-re 10 %-ra csökkent, majd az 1980-as évek elejére megszűnt az országban az írástudatlanság.¹¹⁰ Ezen alapokra épült a középiskolák – mind a gimnáziumok, mind a szakképzők – tömegessé válása, színvonalának emelkedése. Ezt követően került sor az egyetemek megerősödésére. Ezen folyamat sikeréhez jelentős mértékben hozzájárult, hogy Koreában hagyományosan – több évszázada¹¹¹ – nagyra becsülik a tudást és az oktatást. Kiváló oktatás –mind az ország, mind az egyén számára – egyenlő a sikerrel.

FELHASZNÁLT IRODALOM/ REFERENCES

Könyvek

- Boyé Lafayette De Mente (2018):** A koreai észjárás. Ismerkedés a kortárs koreai kultúrával. Pallas Athéné Books. Budapest.
- Csizmadia Norbert (2023):** Geovízió (2023). 2. kötet Eurázsia. . Pallas Athéné Könyvkiadó. Budapest.
- Csoma Mózes (2021):** Korea története. A két koreai állam történelemszemléletének összehasonlításával. Tudásközpont. Tankönyvműhely. Budapest.
- Gulyás László (2014):** A felnőttképzés jellemzői I. A képzés és fejlesztés „házon kívüli módszerei” Közép-Európai Közlemények 2014/2. szám (VII. évfolyam 2. szám) No25. 251-260. old.
- Gulyás László (2014):** A felnőttképzés jellemzői II. A képzés és fejlesztés vállalaton belüli módszerei” Közép-Európai Közlemények 2014/3-4. szám (VII. évfolyam 3-4. szám) No26-27. 196-213. old.
- Korean Cultural Heritage.** Korean Overseas Information Service. Seoul, Korea.
- Muraközi László (2020):** A koreai-rejtély. Remetéből világpolgár. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Soo Kim (2020):** Élj úgy mint egy koreai. Scholar. Budapest.

Internetes források

- Ilho, Yoo (2008):** Korea's Economic Development: Lessons and Suggestions for Developing Countries Korean Social Science Journal, XXXV No. 1(2008): 31-63 old.
- Egy működő modell:** a dél-koreai munka-tanulás rendszere <http://opuseteducatio.hu/index.php/opusHU/article/view/233/396>
<https://www.euronews.com/video/2021/11/25/seoul-trials-robot-teaching-assistants-in-nursery-schools>
- Csáky György (2022):** Közoktatás Koreában <https://unipub.lib.uni-corvinus>.

110 Muraközi (2020) 187.old.

111 Korean Cultural Heritage. Korean Overseas Information Service. Seoul, Korea

hu/7247/1/1410-Article%20Text-5267-1-10-20220309.pdf

Mani, Deepti – Trines, Stafan (2018): Education in South Korea. World Education News + Reviews, October 18. Forrás: <https://wenr.wes.org/2018/10/education-in-south-korea>

<https://www.euronews.com/video/2021/11/25/seoul-trials-robot-teaching-assistants-in-nursery-schools>